

Riitta Myllymäki

Kunnan- ja kaupunginhallituksille
Kuntien keskusvaalilautakunnille

Kuntavaalit 18.4.2021

Kuntavaalit toimitetaan sunnuntaina 18.4.2021. Vaaleissa sovelletaan vaalilakia (714/1998) sekä kuntalain (410/2015) kuntavaaleja koskevia säännöksiä. Tässä yleiskirjeessä selostetaan kuntien vaaliviranomaisille kuntavaaleissa kuuluvia tehtäviä, vaaliviranomaisten valintaa, esteellisyyttä vaalitoimielmissä, ehdokasasettelua, ennakkoäänestysjärjestelyjä, vaalirahoitusta sekä ohjeistetaan vaalien ulkomainontaa. Vaalikelpoisuutta valtuustoon käsitellään erillisessä yleiskirjeessä [10/2020](#).

Ennakkoäänestys- ja muita vaalijärjestelyjä käsitellään laajemmin oikeusministeriön kirjeessä (1.10.2020, VN/20585/2020), jonka ministeriö on lähettänyt kunnanhallituksille. Kirjeessä käsitellään myös varautumista erityisjärjestelyihin, joita ensi kevään covid-19-pandemiatilanne saattaa vaatia. Lisäksi kirjeessä kerrotaan vaalimateriaalin ja vaaliohjeiden tilaamisesta ja jakelusta sekä vaalikoulutuksesta.

Oikeusministeriön vaalisivuilla www.vaalit.fi on yleistietoa vuoden 2021 kuntavaaleista. Sivustolta löytyvät muun muassa kuntavaaleissa noudatettavat määräajat ja ehdokasasettelussa tarvittavat lomakkeet.

Kuntaliiton vaalisivustolla www.kuntavaalit.fi on monipuolista tietoa kunnista ja kuntavaaleista. Sivustolla on osiot äänestäjälle, ehdokkaalle ja medialle sekä kampanja-aineistot kunnille. Kuntien toivotaan pitävän kuntavaaleja esillä omissa kanavissaan: verkkosivuilla, sosiaalisessa mediassa ja painetussa materiaalissa.

Ennakkoäänestys toimitetaan kotimaassa 7.-13.4.2021 ja ulkomailla 7.-10.4.2021. Kuntavaalien ulkomainonta suositellaan aloitettavaksi viikkoa ennen ennakkoäänestyksen alkua eli 31.3.2021.

Riitta Myllymäki

Lisätiedot:

Palvelusähköposti: hallintolakimiehet@kuntaliitto.fiSaija Haapalehto
Kai Ketelimäki
Atte Kuismin-Raerinne
Riitta Myllymäki
Annaliisa Oksanen
Jonna Törnroos

Kuntavaalit 18.4.2021

Kuntavaalit toimitetaan 18.4.2021. Vaaleissa sovelletaan vaalilakia (714/1998) sekä kuntalain (410/2015) kuntavaaleja koskevia säännöksiä. Kuntalaissa säädetään muun muassa äänioikeudesta kuntavaaleissa sekä vaalikelpoisuudesta valtuustoon.

Äänioikeus kuntavaaleissa on Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä eli 18.4.2021 täyttää 18 vuotta ja jonka kotikunta kyseinen kunta on 26.2.2021 väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan. Äänioikeus on myös muulla edellä mainitut edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä 26.2.2021 on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan eli kotikunta Suomessa 26.2.2019 lukien.

Kuntalain 20 §:ssä säädetään lisäksi Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan ja tällaisen henkilön perheenjäsenen äänioikeuden edellytyksistä.

Se, missä kunnassa henkilöllä on äänioikeus, määräytyy siis 26.2.2021 tilanteen mukaan. Jos henkilön kotikunta muuttuu 26.2.2021 jälkeen, äänioikeus kuntavaaleissa säilyy vanhassa kotikunnassa, mutta vaalikelpoisuus seuraa kotikuntalain mukaista kotikuntaa. Näin ollen on mahdollista, ettei henkilöllä ole äänioikeutta kunnassa, jossa hän on ehdokkaana.

Jokaisesta äänioikeutetusta otetaan tiedot Digi- ja väestötietoviraston viimeistään 3.3.2021 perustamaan äänioikeusrekisteriin. Äänioikeusrekisterin tarkastus- ja nähtävilläpitotehtävät sekä ilmoituskorttien lähettäminen äänestäjille kuuluvat Digi- ja väestötietovirastolle.

Riitta Myllymäki

Kuntavaaleissa kunta jakautuu yhteen tai useampaan äänestysalueeseen. Valtuusto päättää harkintansa mukaan äänestysalueista. Äänestysaluejakopäätös tehdään vain tarvittaessa eli jos halutaan muuttaa voimassa olevaa äänestysaluejakoa.

Valtuuston päätös äänestysalueista tulee voimaan kalenterivuoden alussa, jos se on tehty ja siitä on ilmoitettu Digi- ja väestötietovirastolle sen määrämällä tavalla viimeistään voimaantuloa edeltävän vuoden elokuussa (vaalilain 8 §).

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava äänestysalueiden vaalilautakunnat sekä ennakkoäänestyksestä laitoksissa huolehtivat vaalitoimikunnat. Vaalitoimikunnalla ei enää ole kotiaäänestykseen liittyviä tehtäviä.

Keskusvaalilautakunta määrää vaalitoimitsijat yleiseen ennakkoäänestyspaikkaan ja kotiaäänestykseen.

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja päätettävä kunnassa olevista yleisistä ennakkoäänestyspaikoista sekä määrättävä ennakkoäänestyspaikkoina olevat sosiaalihuollon toimintayksiköt. Kunnanhallituksen on myös hyvissä ajoin määrättävä äänestysalueen vaalipäivän äänestyspaikat. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnan ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

Puolueiden ja valitsijayhdistysten on jätettävä hakemukset ehdokaslistojensa julkaisemisesta kunnan keskusvaalilautakunnalle 9.3.2021 viimeistään ennen klo 16.

Päivastuu kuntavaalien toimittamisesta on kunnan keskusvaalilautakunnalla. Oikeusministeriö lähettää varsinaiset vaaliohjeet eri vaaliviranomaisille ja järjestää vaalikoulutuksen verkossa sekä lisäksi helmikuussa 2021 verkossa vaalikoulutuslinikoita.

Kuntajaon muutokset ja kuntavaalien toimittaminen

Jos kuntajaon muutos tulee voimaan vuoden 2022 alusta, kuntavaalit on kuntarakennelain 23 §:n mukaan toimitettava muutoksen kohteena olevissa kunnissa uutta kuntajakoa noudattaen. Kuntien yhdistyessä uuden kunnan

Riitta Myllymäki

yhdistymishallitus päättää äänestysaluejaosta sekä asettaa keskusvaalilautakunnan, vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnat.

Jos kunnan osa siirretään toiseen kuntaan, kunnan osan vastaanottavan kunnan valtuuston on valittava siirrettävältä alueelta kunnan keskusvaalilautakuntaan vaalilain mukaan kuuluvien jäsenten lisäksi yksi tai useampia jäseniä ja varajäseniä, jos siirrettävän alueen asukasluvun suhde kunnan asukaslukuun tätä edellyttää. Jos kunnassa muodostetaan kunnan osan siirtämisen johdosta uusi äänestysalue, joka käsittää kuntaan siirrettävää aluetta, kyseisen kunnan kunnanhallituksen on valittava äänestysalueen vaalilautakuntaan lisjäseniä edellä olevan suhdeluvun mukaisesti. (kuntarakennelain 23 §)

Yhdistyvien kuntien tulee yhdistymissopimuksessa sopia uuden kunnan valtuutettujen lukumäärästä siten kuin kuntalain 16 §:n 1 momentissa säädetään (kuntarakennelain 25 §).

Kunnan keskusvaalilautakunta

Vaalien monista käytännön järjestelyistä vastaa kunnan keskusvaalilautakunta, joka on valittu koko vaalikaudeksi (vaalilain 13 - 14 §). Keskusvaalilautakunnan jäsen tai varajäsen, joka keskusvaalilautakunnalle toimitetun ehdokashakemuksen mukaan on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua keskusvaalilautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa. Ehdokkaaksi asettuvan keskusvaalilautakunnan jäsenen ja varajäsenen on syytä harkita eron pyytämistä, jolloin hänen tilalleen voidaan valita uusi jäsen tai varajäsen.

Keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä ei voi olla henkilö, joka on puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliamies (vaalilain 151 §). Vaaliamieheksi valitun tulee pyytää eroa keskusvaalilautakunnan jäsenyydestä tai varajäsenyydestä.

Keskusvaalilautakunta on päätösvaltainen viisijäsenisenä. Kunnanhallitus saa tarvittaessa määrätä väliaikaisen varajäsenen, jos lautakunnan varajäsen on kuollut taikka estynyt tai esteellinen.

Riitta Myllymäki

Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta

Kunnanhallituksen on hyvässä ajoin ennen vaaleja asetettava kutakin äänestysaluetta varten vaalilautakunta ja laitoksessa toimitettavaa ennakkoäänestystä varten yksi tai useampi vaalitoimikunta (vaalilain 15 §).

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Vaalitoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan varajäsenet on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan. Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta ovat päätösvaltaisia kolmijäsenisinä.

Ehdokas ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

Ehdokas tai hänen puolisonsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä eivätkä varajäsenenä. Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä. On syytä huomata, että oma sekä edellä mainitun sukulaisen ehdokkuus missä tahansa kunnassa aiheuttaa sen, että henkilö ei ole vaalikelpoinen vaalitoimikuntaan.

Vaalikelpoisuus vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan määräytyy muutoin sen mukaan kuin kuntalaissa säädetään vaalikelpoisuudesta lautakuntaan ja toimikuntaan (71 ja 74 §). Sinänsä ei ole estettä valita samaa henkilöä vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan, kunhan henkilö on vaalikelpoinen molempiin toimielimiin.

Jäsenet ja varajäsenet on valittava vaalikelpoisista kunnan asukkaista siten, että kunnassa edellisissä kuntavaaleissa ehdokkaita asettaneet äänestäjäryhmät mahdollisuuksien mukaan tulevat edustetuiksi kussakin vaalilautakunnassa ja vaalitoimikunnassa. Jäsenyyttä ei siis ole sidottu puoluerakettiin merkittäviin puolueisiin, vaan kunnallisvaaleissa esiintyneisiin äänestäjäryhmiin, puolueiden lisäksi esimerkiksi yhteislistoihin.

Jäsenten ja varajäsenten poliittista edustavuutta tarkastellaan erikseen. Myös tasa-arvolain soveltamisessa tarkastelu tehdään siten, että sekä jäsenissä että varajäsenissä on oltava naisia ja miehiä kumpiakin vähintään 40 %.

Vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan nimet ja yhteystiedot on ilmoitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle.

Riitta Myllymäki

Vaalitoimitsijat

Keskusvaalilautakunnan määrämät vaalitoimitsijat huolehtivat ennakoäänestyksestä yleisissä ennakoäänestyspaikoissa sekä kotiaäänestyksistä (vaalilain 17 §). Yleisessä ennakoäänestyspaikassa on oltava ainakin kaksi vaalitoimitsijaa. Muissa ennakoäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita voi tarvittaessa olla kaksi tai useampia.

Vaalitoimitsijana ei voi olla alle 18-vuotias eikä vajaavaltaiseksi julistettu. Ehdokas tai hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaalitoimitsijana. Oma sekä edellä mainitun sukulaisen ehdokkuus missä tahansa kunnassa aiheuttaa sen, että henkilöä ei voida valita vaalitoimitsijaksi.

Vähintään kahden vaalitoimitsijan on oltava yhtä aikaa saapuvilla toimitettaessa ennakoäänestystä yleisessä ennakoäänestyspaikassa. Muissa ennakoäänestyspaikoissa, joihin vaalitoimitsijoita on nimetty tai määrätty kaksi tai useampia, riittää että yksi vaalitoimitsija on saapuvilla ennakoäänestystä toimitettaessa. Yksi vaalitoimitsija huolehtii yksittäisen kotiaäänestyksen toimitamisesta.

Vaaliavustajat vaalipäivän äänestyspaikalla

Jokaisella äänestyspaikalla tulee olla saapuvilla vaalilautakunnan nimeämä vaaliavustaja. Ehdokas tai hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaaliavustajana eikä äänestäjän valitsemana avustajana (vaalilain 73 §).

Esteellisyys vaalitoimielimissä

Vaalilain 9 a §:n mukaan vaaliviranomaisen on tehtävässään toimittava puolueettomasti. Säännöksellä halutaan korostaa vaalitoimituksen rehellisyyden ja puolueettomuuden keskeistä merkitystä.

Vaalilain 14 §:n mukaan keskusvaalilautakunnan jäsenen ja varajäsenen esteellisyydestä säädetään hallintolain 27 - 30 §:ssä. Oikeusministeriö ohjeistaa kirjeessään 1.10.2020, että esimerkiksi keskusvaalilautakunnan jäsenenä

Riitta Myllymäki

oleva ehdokkaan puoliso on esteellinen osallistumaan ehdokasasettelusta päättämiseen puolisoaan koskevan listan osalta, ennakkoäänien laskentaan, tarkastuslaskentaan ja vaalien tuloksen vahvistamiseen.

Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan jäseniin ja varajäseniin sekä vaalitoimit-sijoihin ei sovelleta hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä (vaalilain 16 ja 17 §). Perusteluna on, että näiden vaaliviranomaisten tehtävät ja toi-minta rinnastuvat tosiasialliseen hallintotoimintaan. Kaikkien vaaliviran-omaisten toimintaa ohjaa kuitenkin vaalilain 9 a §:n yleissäännös, joka vel-voittaa puolueettomaan toimintaan.

Valtuutettujen lukumäärä

Valtuutettuja valitaan kuntalain 16 §:ssä säädetty kunnan asukaslukuun si-dottu vähimmäismäärä, jollei valtuusto pääte vähimmäismäärää suurem-masta valtuutettujen lukumäärästä. Asukasluku määräytyy vaalivuotta edel-tävän vuoden marraskuun 30. päivän päättyessä väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan.

Jos valtuusto on vuonna 2016 päättänyt kuntalain 16 §:n mukaista vähim-mäismäärää suuremmasta valtuutettujen lukumäärästä eikä valtuusto vuonna 2020 käsittele eikä tee päätöstä valtuutettujen lukumäärästä, kevään 2021 kuntavaaleissa noudatetaan valtuuston vuonna 2016 tekemää pää-töstä. Tällöin valtuutettuja valitaan sama määrä kuin edellisissä kuntavaa-leissa.

Valtuuston päätös laissa säädettyä vähimmäismäärää suuremmasta valtuu-tettujen lukumäärästä tai aiemman päätöksen muuttamisesta on ilmoitet-tava oikeusministeriölle viimeistään 31.12.2020.

Oikeusministeriölle tulee ilmoittaa valtuuston vuonna 2020 tekemä päätös valtuutettujen lukumäärästä kahdessa tilanteessa:

1. Jos päätös vähimmäismäärää suuremmasta valtuutettujen lukumäärästä tehdään nyt ensimmäisen kerran.
2. Jos valtuusto muuttaa vuonna 2016 tekemänsä päätöstä valtuutettujen lu-kumäärästä.

Riitta Myllymäki

Ehdokasasettelu

Vaalilain 146 §:n mukaan kuntavaaleissa ehdokkaita voivat asettaa:

- puolueet
- äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Vähintään kymmenen äänioikeutettua kunnan asukasta voi perustaa valitsijayhdistyksen. Kunnassa, jonka asukasluku on väestötietojärjestelmässä vuoden 2020 marraskuun 30. päivän päättyessä olevien tietojen mukaan enintään 1 500, saa valitsijayhdistyksen kuitenkin perustaa vähintään kolme äänioikeutettua kunnan asukasta, ja kunnassa, jonka asukasluku on yli 1 500 mutta enintään 2 000, saa valitsijayhdistyksen perustaa vähintään viisi äänioikeutettua kunnan asukasta (vaalilain 150 §).

Puolueilla on oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään. Valitsijayhdistyksillä on oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteislistat. Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on oikeus asettaa kussakin kunnassa ehdokkaita enintään valittavien valtuutettujen puolitoistakertainen määrä (vaalilain 147 §). Säännöstä on tulkittu siten, että kertolaskulla saatu luku pyöristetään alaspäin. Jos valtuutettuja valitaan esimerkiksi 13, ehdokkaita saa olla enintään 19. Sama henkilö voi olla vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaana (vaalilain 148 §).

Kunnan keskusvaalilautakunnan on viimeistään 1.3.2021 pidettävässä kokouksessa päätettävä, kenelle, minä päivinä ja kellonaikoina sekä missä sille tarkoitetut ehdokashakemukset ja muut ehdokkaiden asettamista koskevat asiakirjat on annettava. Päätöksestä samoin kuin kunnassa valittavien valtuutettujen lukumäärästä on laadittava kuulutus. Kuulutus on annettava tiedoksi puolueiden ilmoittamille vaaliasiamiehille ja pantava nähtäväksi keskusvaalilautakunnan kokoushuoneistossa sekä julkaistava sillä tavoin kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi (vaalilain 34 ja 145 §). Kuntalain 108 §:n mukaan kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi julkaisemalla ne yleisessä tietoverkossa sekä tarpeen vaatiessa muulla kunnan päättämällä tavalla.

Puolueiden ja valitsijayhdistysten hakemukset ehdokaslistojen julkaisemisesta sekä ilmoitukset vaaliliitoista ja yhteislistoista on annettava kunnan keskusvaalilautakunnalle viimeistään 9.3.2021 ennen klo 16. Ehdokaslistojen julkaisemisesta koskevien hakemusten tarkastaminen tapahtuu 15.3.2021 pidettävässä keskusvaalilautakunnan kokouksessa ja asiamiehillä on oikeus viimeistään 17.3.2021 ennen klo 16 tehdä huomautuksista johtuvat oikaisut sekä

Riitta Myllymäki

täydentää ehdokashakemusta ja siihen liitettyjä asiakirjoja. Ehdokaslistoja koskevat lopulliset ratkaisut tehdään keskusvaalilautakunnan kokouksessa 18.3.2021. Myös ehdokaslistojen yhdistelmä laaditaan 18.3.2021 viimeistään kello 16 aloitettavassa kokouksessa.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on yhdistelmän laatimisen jälkeen huolehdittava, että oikeusministeriön ylläpitämään valtakunnalliseen ehdokasrekisteriin merkitään jokaisesta ehdokkaasta ehdokaslistojen yhdistelmässä olevat tiedot sekä henkilötunnus. Rekisterissä olevat tiedot ovat henkilötunnusta lukuun ottamatta julkisia.

Oikeusministeriö huolehtii, että valtakunnallisen ehdokasrekisterin tiedot toimitetaan paperitulosteena kuntien keskusvaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kotimaan ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä ulkoasiainministeriölle jaettavaksi ennakkoäänestyspaikkoihin. Äänestäjällä on siten mahdollisuus tutustua kotikuntansa ehdokkaisiin riippumatta siitä, missä hän äänestää ennakolta.

Ennakkoäänestyspaikat

Kunnilla on vastuu ennakkoäänestyspaikoista. Vaalilain 9 §:n mukaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja on oltava jokaisessa kunnassa vähintään yksi, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Äänioikeutettu voi äänestää valitsemassaan ennakkoäänestyspaikassa eli ennakkoäänestämistä ei ole sidottu kotikuntaan.

Kunnanhallitus päättää harkintansa mukaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Ennakkoäänestysjärjestelyillä voidaan vaikuttaa äänestysaktiivisuuteen, joten ennakkoäänestyspaikkoja tulisi olla riittävästi kunnan eri osissa ja sellaisissa paikoissa, joissa äänestäjät muutenkin liikkuvat. Näin ennakkoon äänestäminen olisi mahdollisimman vaivatonta ja vähän aikaa vievää. Esimerkiksi kirjastot, yhteispalvelupisteet ja kauppakeskukset ovat suositeltavia paikkoja. Ennakkoäänestys voidaan järjestää myös kunnassa kiertävässä autossa, esim. kirjastoautossa. Aikataulut täytyy tällöin laatia huolellisesti, jotta äänestysauto varmasti on ilmoitettuun aikaan ilmoitetussa paikassa.

Oikeusministeriön kirjeen 1.10.2020 liitteessä 1 selostetaan asioita, joihin kunnanhallituksen tulee kiinnittää huomiota määrätessään yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja.

Riitta Myllymäki

Yleinen ennakkoäänestyspaikka on avoinna kaikkina ennakkoäänestyspäivinä, jollei kunnanhallitus erityisistä syistä määrää, että tietyt ennakkoäänestyspaikat ovat avoinna vain joinakin ennakkoäänestyspäivinä. Ainakin yhden ennakkoäänestyspaikan olisi hyvä olla avoinna kaikkina ennakkoäänestyksen seitsemänä päivänä.

Kunnanhallitus päättää yleisen ennakkoäänestyspaikan päivittäisistä aukioloajoista. Arkipäivisin aukioloaika voi alkaa aikaisintaan kello 8 ja päättyy viimeistään kello 20. Lauantaisin ja sunnuntaisin vastaavat ajat ovat kello 9 ja 18.

Ennakkoäänestyspaikkoja ovat myös sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut kunnanhallituksen päätöksellä määrätyt sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset. Ennakkoäänestys laitoksessa toimitetaan vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina. Laitosäänestys on tarkoitettu hoito- ja muissa laitoksissa hoidettavana oleville tai muuten laitokseen otetuille henkilöille.

Kotiäänestyksessä ennakkoäänestys toimitetaan äänestäjille erikseen ilmoitettuna aikana kello 9 - 20 välillä.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on tiedotettava kunnan alueella olevista kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja niiden äänestysajoista sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi. Erityisen tehokkaasti on tiedotettava yleisistä ennakkoäänestyspaikoista, joissa ennakkoäänestys on mahdollista vain tiettyinä aikoina. Jos ennakkoäänestys järjestetään kunnassa kiertävässä autossa, on pysähdyspaikoista ja aikatauluista samaten tiedotettava erityisen tehokkaasti.

Äänestyspaikkojen esteettömyys, vammaisten osallistumismahdollisuudet ja vaalisalaisuuden toteutuminen

Kaksi oikeusasiamiehen kanslian virkamiestä teki sunnuntaina 26.5.2019 ennalta ilmoittamattomia tarkastuksia kahdeksan eri kunnan europarlamenttivaalien vaalipäivän äänestyspaikkaan. Tarkastusten tavoitteena oli selvittää äänestyspaikkojen esteettömyyttä, vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksia ja vaalisalaisuuden toteutumista. Tarkastuksen toimittajista toinen liikkui pyörätuolilla.

Lähes kaikilla äänestyspaikoilla oli puutteita äänestystilan tai sinne johtavan reitin esteettömyydessä. Tarkastuksella havaittiin myös, että esteettömien

Riitta Myllymäki

äänestyskoppien- tai paikkojen puute saattoi vaarantaa vaalisalaisuuden säilymistä.

Tarkastuspöytäkirja [2657/2019](#) on julkaistu verkkosivulla osoitteessa www.oikeusasiamies.fi.

Vaalirahoitus

Laissa ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009) säädetään ehdokkaan vaalirahoituksesta ja sen ilmoittamisesta mm. kuntavaaleissa. Puoluelaisissa (10/1969) säädetään puolueiden rahoituksesta.

Vaalirahoituksella tarkoitetaan rahoitusta, jolla katetaan ehdokkaan vaalikampanjan ne kulut, jotka ovat aiheutuneet aikavälillä kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen, riippumatta siitä, milloin nämä kulut maksetaan.

Ehdokkaan vaalirahoitus voi koostua: 1) ehdokkaan omista varoista ja ehdokkaan ottamista lainoista, 2) ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamasta tuesta ja 3) muusta tuesta.

Vaalirahoitukseen kuuluvaksi tueksi luetaan rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saadut suoritukset. Tukena ei kuitenkaan pidetä tavanomaista talkootyötä eikä tavanomaisia ilmaisupalveluja. Tuki, jota ei ole annettu rahana, arvioidaan ja ilmoitetaan rahamääräisenä.

Ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän ja muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön samalta tukijalta saamat suoritukset lasketaan yhteen ja ilmoitetaan yhtenä tukena.

Ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä ja muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö eivät saa vastaanottaa suoraan tai välillisesti samalta tukijalta enempää tukea kuin arvoltaan 3 000 euroa. Tuki puoluelaisissa tarkoitelta puolueelta tai puolueyhdistykseltä voi kuitenkin olla tätä suurempi, jollei se sisällä mainittua rahamäärää enempää muulta tukijalta välitettävää tukea. Ulkomaista tukea saa vastaanottaa vain yksityishenkilöiltä sekä ehdokkaan aatesuuntaa edustavilta kansainvälisiltä yhteisöiltä ja säätiöiltä.

Sellaista tukea, jonka antajaa ei voida selvittää, ei saa vastaanottaa, jollei kysymys ole tavanomaisesta keräystoiminnasta saadusta tuesta.

Riitta Myllymäki

Tukea ei saa vastaanottaa myöskään valtiolta, kunnalta, kuntayhtymältä, valtion tai kunnan liikelaitokselta, julkisoikeudelliselta yhdistykseltä, laitokselta tai säätiöltä eikä valtion tai kunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä, jollei kysymys ole tavanomaisesta vieraanvaraisuudesta.

Vaalikampanjaan kuuluvasta tai sitä tukemaan tarkoitettusta maksullisesta mainoksesta on käytävä ilmi mainoksen maksajan nimi. Yksityishenkilön nimeä ei saa kuitenkaan julkistaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen maksamansa mainoksen arvo on pienempi kuin 800 euroa.

Ilmoitusvelvollisia ovat valtuutetuksi ja varavaltuutetuksi valitut. Ilmoitus vaalirahoituksesta tehdään Valtiontalouden tarkastusvirastolle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta eli viimeistään 21.6.2021. Ilmoitus voidaan tehdä tarkastusviraston vahvistamalla lomakkeella, jossa on eritelty ilmoitettavat tiedot. Lisää tietoa: www.puoluerahoitusvalvonta.fi. Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista.

Ehdokas voi toimittaa Valtiontalouden tarkastusvirastolle aikaisintaan 31. päivänä ennen vaalipäivää vapaaehtoisena ennakoilmoituksen, joka sisältää suunnitelman vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista. Ennakoilmoitus voidaan tehdä tarkastusviraston vahvistamalla lomakkeella.

Valtiontalouden tarkastusvirasto ylläpitää vaalirahoituksen ilmoitusrekisteriä, johon tallennetaan vaalirahoitusilmoituksiin ja ennakoilmoituksiin sisältyvät tiedot.

Ulkomainonta

Kuntavaalien ulkomainonta suositetaan aloitettavaksi niillä alueilla, jotka ovat kunnan hallinnassa ja määräämisvallassa, viikkoa ennen ennakoäänessyksen aloittamista eli 31.3.2021 alkaen. Mainonnan aloittamisen ajankohta, mainospaikat sekä vaalien ulkomainonnasta kunnassa vastaavien henkilöiden yhteystiedot on syytä saattaa vaaleihin osallistuvien puolueiden, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten tietoon. Esimerkiksi puolueiden kohdalla ilmoitus on syytä tehdä niiden paikallisosastoille.

Kunnalla ei ole lakisääteisiä velvollisuuksia vaalimainonnan järjestämisessä. Kunnallinen vaalimainontakäytäntö on perustunut kuntien keskusjärjestöjen suositukseseen ja sitä on noudatettu 1970-luvulta lähtien. Perusteena

Riitta Myllymäki

suositukselle on aikanaan ollut vaalimainonnan yhdenmukaistamisen tarve, kaupunki- ja maisemakuvalliset syyt sekä ympäristön siisteys. Kunnallisesta vaalimainonnasta on muodostunut perinne, jolla voidaan katsoa olevan edelleen tiedotusarvoa. Kansalaiset ovat tottuneet siihen, että vaalien yhteydessä käytetään tällaista mainontaa. Kunnalliseen vaalimainontaan liittyvät laillisuuskytymykset koskevat yleensä yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamista eli tasapuolisuutta mainospaikkojen jaossa.

Kullekin ehdokkaita asettaneelle ryhmälle tulevan julistetilan sijainti, luetuna vasemmalta oikealle, tulisi määräytyä samassa järjestyksessä kuin ehdokaslistojen yhdistelmässä. Jotta tyhjiä mainospaikkoja ei jäisi, ehdokkaita asettaneilta ryhmiltä voidaan tiedustella, tulevatko he käyttämään mainospaikkoja ja edellyttää vastausta tiettyyn päivämäärään mennessä uhalla, että vaalimainospaikkoja ei heille varata. Ryhmiltä voidaan myös vaatia kirjallinen ilmoitus tai sitoumus vaalimainospaikkojen käyttämisestä. Edellä kuvattu menettely täyttää myös yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimukset. Jos tyhjiä paikkoja kuitenkin jää, niitä voidaan käyttää yleiseen vaalitiedottamiseen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan 27.2.2004 (1175/4/03) katsonut, että kaupungin menettely, jossa ulkovaalimainospaikat jaettiin puolueiden ja ehdokkaita asettaneiden ryhmien kesken niiden edellisissä vaaleissa saaman kannatuksen perusteella suhteellisesti siten, että osa puolueista on saanut mainostilaa enemmän kuin toiset, on loukannut yhdenvertaisen ja tasapuolisen kohtelun vaatimusta.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä 2005:62 oli arvioitavana eduskuntavaalien keskitetty vaalimainonta kaupungin alueilla sekä vaalimainokista huolehtimisesta perittävä maksu. KHO katsoi, että ulkovaalimainonnan keskitetty järjestäminen kuului kunnan toimialaan. Korvauksen periminen vaalitelien pystyttämistä ja hoitamisesta aiheutuneiden kustannusten kattamiseksi ei ollut lainvastaista.

Kaupunginhallituksen hyväksymissä vaalimainonnan yleisohjeissa määritellyllä ruutukaava-alueella oli kielletty muu kuin kaupungin keskitetysti hoitama vaalimainonta. KHO toteaa, että kaupungilla on lähtökohtaisesti oikeus itse päättää, miten sen omistamia ja hallitsemia alueita käytetään mainonnassa. Päätöksellä ei ole rajoitettu mahdollisuutta mainostaa yksityisten omistamilla tai hallitsemilla alueilla. Yleisen järjestyksen, turvallisuuden ja viihtyisyyden vaatimukset huomioon ottaen kaupunki on voinut päättää, että vaalimainonta järjestetään päätöksessä tarkoitettuun tavoin keskitetysti. Keskitetyn vaalimainonnan vaikutukset sananvapauden käyttämiseen eivät ole suhteettomia mainittuihin päämääriin nähden.

Riitta Myllymäki

Puolueilta ja valitsijayhdistyksiltä oli päätetty periä 840 euron suuruinen korvaus mainosten liimaamisesta, paikalleen asettamisesta, huoltamisesta ja poistamisesta. Maksu kattaa kaikki kaupungin alueelle pystytettävät 50 mainoskehikkoa sekä kaupungin silloille pystytettävät 24 mainoskehikkoa. KHO toteaa, että vaalimainoksista huolehtimisesta perittävä maksu on määrätty työstä aiheutuneiden kustannusten perusteella. Kaupunginhallitus on voinut toimivaltansa rajoissa päättää periä tehtävän hoitamisesta maksun, vaikka laissa ei ole säädetty tällaisesta tehtävästä kannettavasta maksusta. Puolueilla ja valitsijayhdistyksillä on vaalimainonnassaan käytettävissä muitakin tiedotuskanavia kuin ulkomainonta. Em. maksun periminen ei rajoita sananvapautta sitä koskevien säännösten ja määräysten vastaisella tavalla. Päätös ei myöskään loukkaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

Vaalien ulkomainonnan järjestäminen kunnan hallinnassa ja määräämisvallassa olevilla alueilla ei ole lakisääteistä toimintaa ja on kunnan vapaasti järjestettävissä. Kukin kunta ratkaisee paikallisista lähtökohdista vaalimainospaikkojen maksullisuuden. Maksullisuuteen vaikuttaa kustannusten suuruus, aiemmin omaksuttu käytäntö ja sen sujuvuus, palvelun taso, mainoskehikkojen laatu, kuka huolehtii vaalimainoskehikkojen pystytyksestä ja purkamisesta jne.

Olennaista on, että

- kaikki ehdokkaita asettaneet ryhmät voivat varata saman määrän mainospaikkoja,
- jos maksuja peritään, maksuilla katetaan määritellyt kunnalle aiheutuvat kustannukset ja
- maksut ovat samansuuruiset kaikille mainospaikkoja varanneille ryhmille.

Ulkomainospaikkoja valittaessa on otettava huomioon vaalilain säännökset, jotka edellyttävät, että vaalimainoksia ei sijoiteta ennakköäänestys- tai äänestyspaikalle ja niiden läheisyyteen siten, että niiden voitaisiin katsoa vaikuttavan äänestäjien vaalivapauteen. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, etteivät vaalimainokset näy vaalihuoneistoon taikka sen sisäänkäyntiin.

Mainoksen sijoittamiselle tarvitaan maanomistajan/-haltijan suostumus. Kunta ei voi määrätä muiden kuin omistuksessaan ja hallinnassaan olevien alueiden vaalimainontapaikoista. Jos kunnan vaalimainoskehikkoja sijoitetaan myös yksityisille alueille, kunnan on saatava omistajan tai haltijan suostumus kehikkojen sijoittamiseen. Jos kunta ei käytä vaalimainoskehikkoja, sen tulisi kuitenkin määritellä vaalimainontapaikat hallitsemillaan alueilla.

Riitta Myllymäki

Tienvarsimainonnasta ja –ilmoittelusta säädetään maantielain (503/2005) 52 ja 52 a §:ssä. Vaalimainoksia ei koske ilmoitusvelvollisuus tienpitoviranomaisille. Vaalimainokset saa asettaa paikalleen aikaisintaan kuukautta ennen vaalipäivää ja ne on poistettava viikon kuluessa vaalipäivästä. Liikennevirasto ohjeistaa vaalimainontaa maanteiden varsilla ja asemakaava-alueiden ulkopuolella.

Vaalimainonnassa on lisäksi otettava huomioon järjestyslain (612/2003) 6 §:ssä ja tieliikennelain (729/2018) 73 §:ssä säädetyt kiellot. Yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan häikäisevän tai harhauttavan valon taikka liikenteenohjauslaitetta muistuttavan tai muuten turvallisuutta vaarantavan mainoksen käyttäminen on kielletty. Tielle tai sen välittömään läheisyyteen ei saa asettaa kilpeä, merkintää tai laitetta, joka voidaan sekoittaa liikenteenohjauslaitteeseen tai joka voi heikentää sen näkyvyyttä tai tehokkuutta, häikäistä tienkäyttäjiä tai häiritä heidän tarkkaavaisuuttaan.

SUOMEN KUNTALIITTO

Hanna Tainio
varatoimitusjohtajaRiitta Myllymäki
johtava lakimies